

אכילה קודם הדלקת נרות הנוכה ושאר מצות

רב דניאל שטיין

א. גמ' שבת (ט:) - לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל, לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין, ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה וכו'. [פרש"י (שם) - דאיתא מדאורייתא]. [רמב"ם פהמש"נ (שם) - ואמרו ומפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפלה, אין הכוונה שמפסיקין את הדין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפלה, אלא פירושו אנשים שהיו עוסקים בתורה והגיע זמן קרית שמע מפסיקין למודם, ואם הגיע זמן התפלה אין מפסיקין הלמוד בשבילה, אבל אם התחילו לדון אין מפסיקין כלל. וכן אם התחילו בתספורת או באכילה או במרחץ או שנכנס לבורסקי לא יפסיק].

ב. גמ' סוכה (לח.) - מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטול לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו וכו'. אמרת נוטלו על שלחנו, למימרא דמפסיק. ורמינהו אם התחילו אין מפסיקין, אמר רב ספרא לא קשיא הא דאיכא שהות ביום, הא דליכא שהות ביום, אמר רבא מאי קושיא, דלמא הא דאורייתא, הא דרבנן. [ר"ן (יח: בדפי הר"ף) - הלכך נקטינן דבמידי דלא מיהייב ביה אלא מדרבנן כתפלה אפילו התחיל לבתר דמטא זמן חיוביה כיון דאיכא שהות בתר הכי אינו מפסיק ובמידי דמיהייב ביה מדאורייתא כק"ש כל שהתחיל לאכול בתר דמטא זמן חיובא מפסיק אף על גב דאיכא שהות בתר הכי והיינו דתנן מפסיקין לק"ש ומיהו הני מילי בדאתחיל בתר דמטא זמן חיוביה או סמוך לו דהיינו חצי שעה אבל אתחיל מקמי הכי אפי' בדאורייתא כיון דאיכא שהות לא מפסיק].

ג. רמב"ם (פ"ב ק"ש ה"ו) - היה עוסק באכילה וכו' גומר ואחר כך קורא קריאת שמע, ואם היה מתיירא שמא יעבור זמן קריאת ופסק וקרא הרי זה משובח. [השגת הראב"ד] כתב הראב"ד ז"ל א"א לא כי אלא מפסיק וקורא ואף על פי שיש שהות לקרות מפני שהיא מן התורה ואם אין שהות אפילו לתפלה דרבנן מפסיק ואיתא להא מילתא במסכת סוכה פרק לולב הגזול ורמיזא נמי במסכת ברכות.

ד. גמ' שבת (שם) - הי סמוך למנחה, אילימא למנחה גדולה, אמאי לא, האיכא שהות ביום טובא, אלא סמוך למנחה קטנה, אם התחילו אין מפסיקין, נימא תיהוי תיובתא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה, לא, לעולם סמוך למנחה גדולה וכו' ולא לאכול בסעודה גדולה וכו', רב אחא בר יעקב אמר לעולם וכו' בסעודה קטנה, לכתחלה אמאי לא דילמא אתי לאמשוכי. [תוס' (שם) ד"ה בתספורת - נראה דהכי הלכתא ושרי סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה ודוקא סעודה גדולה כגון סעודת אירוסין ונשואין וסעודת מילה אסור ודלא כרב אחא בר יעקב דאסר אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה דהלכה כלישנא קמא דסתם לן הש"ס ורב אשי שהוא בתראה סידר את הש"ס והלכתא כותיה לגבי רב אחא בר יעקב וכו' ומיהו סמוך למנחה קטנה אסור אפילו סעודה קטנה וכו'].

ה. רא"ש שבת (פ"א סי' י"ח) - ורב אלפס פסק כלישנא בתרא דאפי' סעודה קטנה אסורה סמוך למנחה גדולה וכן נראה להר"ר יונה דשינויא קמא שינויא דחיקא הוא דהא דקתני במתניתין לא ישב אדם לפני הספר וכו' ולא לאכול סתם מוקי בסעודה גדולה.

ו. בעל המאור (ה: בדפי הר"ף) - לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' כיון דכולהו טעמי דמפרשינן לה למתני' בהו בגמ' לאוקומה לדריב"ל נינהו ולא קיימא לן כוותיה דבמסכת ברכות בדוכתא אדחיא ליה ובפירוש אמרינן לית הלכתא בהא כריב"ל הילכך לא חיישינן למאי דאמרינן עלה הכא בגמרא לאוקמי טעמא דריב"ל ומתניתין כפשוטה שמעינן לה דסמוך למנחה גדולה אידי ואידי שרי דהא איכא שהות טובא וסמוך למנחה קטנה לא יתחילו לא בתספורת גדולה ולא בקטנה ולא בסעודה גדולה ולא בקטנה אע"פ שמותר לו לטעום משהו לכתחלה אבל לסעודה לא יכנס ואם התחילו אין מפסיקין.

ז. גמ' ברכות (כח:) - ולית הלכתא, לא כרב הונא ולא כרבי יהושע בן לוי, כרב הונא הא דאמרן, כרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, כיון שהגיע זמן תפלת המנחה, אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. [רא"ש ברכות (פ"ד סי' י"א) - וכן פסק ר"ת פרק קמא דשבת דמוקי מתניתין דלא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ולא לאכול סעודה גדולה ובמנחה גדולה אבל סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה מותר להתחיל וכן נמי סמוך למנחה קטנה דלא חיישינן לאמשוכי כלל בסעודה קטנה דבשל סופרים הלך אחר המיקל].

ח. שו"ע (סי' רל"ב סע' ב' ג') - לא ישב אדם להסתפר סמוך למנחה, עד שיתפלל וכו', ולא לאכול אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה, ואם התחיל באחת מכל אלו, אינו מפסיק אע"פ שהתחיל באיסור, והוא שיהא שהות ביום להתפלל אחר שיגמור סעודתו או מלאכתו, אבל אם אין שהות להתפלל אח"כ, צריך להפסיק מיד וכו'. הגה: וי"ח וסבירא להו דסעודה קטנה מותר, ואינו אסור רק בסעודת נשואין או מילה, וי"א דאפילו סעודה גדולה סמוך למ"ג שרי, וי"א דסעודה קטנה אפי' סמוך למנחה קטנה שרי, ונהגו להקל כשתי הסברות, דהיינו בסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה, ובסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה, ואפשר הטעם משום דעכשיו קורין לבית הכנסת, לא חיישינן דלמא יפשע ולא יתפלל, מיהו בסעודה גדולה יש להחמיר אפילו סמוך למנחה גדולה, ואפילו אם התחיל קודם לכן, כשמגיע מנחה קטנה והשעה עוברת, צריך לקום ולהתפלל. והא דאסור לאכול סעודה קטנה, היינו

כשקובע לסעודה, אבל לטעום, דהיינו אכילת פירות, מותר. והוא הדין לאכול פת כביצה כדרך שאדם אוכל, בלא קבע, מותר. [בה"ל (שם) ד"ה יש חולקים - ועיין בביאור הגר"א שכתב דהעיקר כדעה זו וע"כ נראה דאף מי שאינו רוצה לסמוך על המנהג שנהגו להקל המבואר בהג"ה לקמיה אין לו להחמיר רק כדעה זו האמצעית אבל לא כ"כ כדעה ראשונה]. [משנ"ב (שם ס"ק כ"ד) - וסעודת שבת ויו"ט לא מקרי סעודה גדולה - (שער הציון ס"ק כ"א) ובחיי אדם כתב דסעודת יום טוב מקרי סעודה גדולה, וצריך עיון מנין לו זה, והלא בבית יוסף בשם הגהות מימוני מבואר להפך]. [הגה' רע"א (שם) - ואפשר הטעם משום דעכשיו. ע' באר שבע בסוף ספרו בקונטרס באר מים חיים אות י"ב].

ט. שו"ע (סי' פ"ט סע' ו') - אפילו ללמוד, אסור משיגיע זמן תפלה, והיינו מי שרגיל להתפלל בבית מדרשו ואינו רגיל לילך לבהכ"נ, דאיכא למיחש דלמא מטריד בגירסיה, ויעבור זמן ק"ש ותפלה, אבל מי שרגיל לילך לבהכ"נ, מותר.

י. משנ"ב (סי' תרס"ח ס"ק ט"ז) - הלא מעוכב לאכול מחמת ק"ש של ערבית ואינו מותר רק טעימה בעלמא דהוא מיני פירות או פת כביצה ולא יותר אכן יש לחפש עליהם זכות דרבים מדכרי אהדדי ולא יבואו לשכוח תפלת ערבית. אבל עכ"פ יש ליזהר שלא לשתות אז משקה המשכר

יא. משנ"ב (סי' רל"ה ס"ק י"ח) - ואם ביקש מאחד שיזכירנו להתפלל ליכא אסורא להתחיל לאכול אפילו כשכבר הגיע זמן ק"ש.

יב. גמ' סוכה (כו.) - תנו רבנן אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה, ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה, מאי טעמא, אמר רב אשי גזרה שמא ירדם, אמר ליה אביי, אלא הא דתניא ישן אדם שינת עראי בתפילין, אבל לא שינת קבע, ליחוש שמא ירדם, אמר רב יוסף בריה דרב עילאי במוסר שינתו לאחרים, מתקיף ליה רב משרשיא ערביך ערבא צריך, אלא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן במניח ראשו בין ברכיו עסקינן.

יג. ס' הליכות שלמה (פ"ב אות כ') - והא דמהני שומר לאכילה קודם ערבית וכו' ולא חיישינן שמא ירדם השומר כדחיישינן לענין תפילין ולענין יחוד, י"ל דהתם אם ירדם חברו מיד הוא דקאי באיסור שינה בתפילין דהשינה גופא אסורה, או באיסור יחוד, משא"כ בנד"ד דאף אם ינמנם השומר עדיין אין הדבר ודאי שיפסיד התפלה דשמא יקיץ השומר או שיזכור הוא בעצמו ולכן מהני שומר.

יד. גמ' ברכות (ד:) - והא דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה. כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל. וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה.

טו. תשו' תרומת הדשן (סי' ק"ט) - אבל אין נראה לו להתיר למי דקשה לו להמתין כדלעיל, שיטעום מעט קודם קריאת מגילה וימתין שוב עד שיבא לו הקורא. כדאמרינן פ"ק דברכות לא יאמר אדם אוכל קימעא ואשתה קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וכו' ונראה דכ"ש לענין קריאת מגילה דחיישינן שמא תחטפנו שינה ויבטל מקריאתה, שהרי יש בה שהות טובא וגם קריאתה חובה טפי, שהרי כל המצות נדחות מפניה.